

УДК 94(477.7)Маркевич

Тарас Гончарук

**УПОРЯДКУВАННЯ МОГИЛИ УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИКА
О.І.МАРКЕВИЧА (1847 - 1903 рр.) В ОДЕСІ, ЯК РЕЗУЛЬТАТ
ВЗАЄМОДІЇ НАУКОВЦІВ І ГРОМАДСЬКОСТІ**

Постаті одеського історика-україніста професора Олексія Івановича Маркевича (1847 – 1903 рр.) приділялося чимало уваги в сучасній історіографії. Його життю та діяльності присвячена дисертація та монографія О.Синявської²⁴⁸, бібліографія та зміст історичних досліджень вченого детально вивчені Т.Поповою²⁴⁹, а внесок у вивчення вітчизняної етнографії – В.Кушніром²⁵⁰. Л.Новікова розглянула внесок

---

²⁴⁸ Синявська О.О. Історик Олексій Іванович Маркевич: життя та діяльність. – Одеса, 2003. – 116 с.

²⁴⁹ Попова Т.Н. Алексей Иванович Маркевич (заметки к биоисторическому этюду) // Алексей Иванович Маркевич (1847 – 1903): библиографический указатель. – Одесса, 1997. – С.15 – 86.

²⁵⁰ Кушнір В. Г. Українці Одеси: до аналізу етнографічної спадщини О.І.Маркевича // Записки історичного факультету. – Вип. 16. – Одеса, 2005. – С. 29 – 34.

О. Маркевича у дослідження історії українського козацтва²⁵¹. Історіографи звертали увагу на О. Маркевича, як на постать знакову – одного з фундаторів дослідження історії України в Одесі²⁵².

Заслужений працівник культури України Т.Максим'юк (внеску цієї постаті у дослідження козацтва вже приділялася увага на сторінках «Чорноморської минувшини») ²⁵³ влітку 2013 р. звернув увагу на вкрай незадовільний стан могили О.Маркевича на Другому одеському християнському цвинтарі. Могила ця мала перебувати під охороною держави. У відповідному виданні присвяченому могилам – пам'яткам історії та мистецтва зазначеного цвинтаря серед поховань 34 ділянки зазначено: «Маркевич Алексей Иванович – (1847 – 1903) – доктор русской истории, профессор Новороссийского ун-та»²⁵⁴. Проте внесення до зазначеного списку аж ніяк не сприяє захисту могил в Одесі від руйнації та навіть знищення. На момент знайдення могили О.Маркевича Т. Максим'юком її мармуровий хрест було зламано, на ній та поруч з нею (на гранітній основі іншого знищеного надгробку) насипана купа сміття та землі, надпис на надгробку було частково замазано. Складалося враження, що могилу та прилеглу до нею територію готували для влаштування інших поховань. В листопаді 2013 р. під купою землі на могилі вдалося знайти зламаний мармуровий хрест (він виявився практично цілим), а у червні 2014 р. – влаштувати (переважно силами працівників Одеського літературного музею) прибирання території могили. Протягом осені 2014 р. серед науковців та громадськості міста було організовано збір коштів на ремонт надгробку. У ньому, зокрема, взяли участь всі працівники кафедри історії України та чимало працівників інших кафедр історичного факультету Одеського національного університету імені І.І.Мечникова, а також історики-викладачі інших ВНЗ Одеси (зокрема, Одеського національного морського університету та Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського). Організацією збору коштів серед патріотичної громадськості та перемовинами щодо ремонту надгробку з працівниками цвинтаря займалася Н.Болдирева (вдова одеського історика Олександра Васильовича Болдирева, який у своїй відомій праці «Одесі – 600» широко застосовував та розвинув результати досліджень О. Маркевича). Як результат – у листопаді 2014 р. на могилі О.Маркевича було відновлено мармуровий хрест та здійснені інші ремонтні роботи (зрубано та випалено дерева, що вросли в огорожу могили та ін.).

---

²⁵¹ Новікова Л.В. З історії дослідження українського козацтва в Одесі. ХІХ – кінець ХХ століття // Одеса козацька. Наукові нариси. – Одеса, 2008. – С. 129, 137 – 138.

²⁵² Силявська О.О. Маркевич Олексій Іванович 1847 – 1903 рр. // Одеські історики. Енциклопедичне видання Т.І. (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса, 2009. – С. 226 – 229.

²⁵³ Гончарук Т., Мисечко А. Проблематика українського козацтва у колекціях краєзнавця Тараса Івановича Максим'юка // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України Науково-дослідного інституту історії України НАН України. – Одеса, 2013. – Вип.8. – С. 137 – 144.

²⁵⁴ Список пам'ятників історії та мистецтва (могил) на 2-ом городском кладбище / Арутюнова И.В., Головань В.И., Панасенко Н.А. и др. – Одесса, 2008. – С. 61.

Можна стверджувати, що надгробок могили О.Маркевича на сьогодні набув вигляду близького до автентичного. Щоправда, залишається, ще чимало проблем (окрім необхідності до кінця розрахуватися з працівниками цвинтаря за вже здійснені роботи). Зокрема, біля могили О. Маркевича, як зазначалося вище, знаходиться гранітна основа надгробку з уламком чорного мармуру, що містить уривок надпису: «...родилась 8 декабрия 1849 скончалась 14 декабрия 1906». Вочевидь це надгробок могили дружини Олексія Івановича. Ось що пише про неї автор зазначеної вище монографії про О.І.Маркевича: «В 1870 р. О. І. Маркевич одружився з Любов'ю Семенівною Москальовою (1850 – 1906), яка на все життя стала йому люблячою дружиною та вірним другом. Разом з чоловіком вона була прихильницею культурно-просвітницького руху української інтелігенції, стояла біля витоків одеської «Просвіти» та була однією з найактивніших її учасниць»²⁵⁵. Не зайвим було б встановити відповідну табличку на могилі дружини О. Маркевича, відремонтувати огорожу могил подружжя (на сьогодні вона позбавлена хвіртки та перебуває у незадовільному стані) та прибрати територію навколо неї.

Проте, в будь-якому разі, здійснене відновлення надгробку могили О. Маркевича є вдалим прикладом взаємодії науковців та громадськості щодо збереження та відновлення історичних пам'яток. Збереження поховань дослідників історії українського козацтва, а також інших визначних науковців, культурних діячів та українських патріотів може на майбутнє стати одним з напрямків діяльності сучасних козацьких організацій Одещини (поруч з охороною козацьких цвинтарів, яка, ними вже тривалий час здійснюється). Нажаль, Одеса, як відомо, вже втратила вельми значну кількість пам'яток-могил, серед яких були і могили дослідників історії козацтва. Достатньо, згадати про надгробок могили славнозвісного історика та археографа Запорозького козацтва Аполлона Олександровича Скальковського (1808 – 1898 рр.) знищений разом з Першим християнським цвинтарем Одеси у 1929 – 1934 рр. (на сьогодні маємо лише опис цього надгробку та текст надпису на ньому)²⁵⁶, або надгробок могили визначного бібліографа, українського патріота та популяризатора історії козацтва Михайла Федоровича Комарова (1844 – 1913 рр.), що був знищений на шостій ділянці Другого одеського християнського цвинтарі у 1960-х рр. (на його місці було здійснено інші поховання – не родичів М.Комарова²⁵⁷).

Taras Goncharuk

**Organize graves ukrainian historian O.I.Markevych (1847 - 1903)
in Odessa, the interaction of scientists and public**

Тарас Гончарук

**Восстановление надгробия могилы украинского историка
А.И.Маркевича (1847-1903 гг.) в Одессе, как результат
взаимодействия ученых и общественности**

²⁵⁵ Сияльська О.О. Історик Олексій Іванович Маркевич: життя та діяльність. – С. 21.

²⁵⁶ Смирнов В.И., Губарь О.И. Первые кладбища Одессы: Одесские некрополи. – Одесса, 2012. – С. 32.

²⁵⁷ Список памятников истории и искусства (могил) на 2-ом городском кладбище. – С. 16.